

ELEKTRON HUKUMAT TIZIMINING ASOSIY VAZIFALARI

*ANDIJON QISHLOQ XO‘JALIGI VA AGROTEXNOLOGIYALARI
INSTITUTI RAQAMLI IQTISODIYOT YO‘NALISHI 3- BOSQICH TALABASI
YO‘LDOSHEV ILHOMJON UMIDJON O‘G‘LI
URMONALIYEV SHAXRIYOR ZARAFSHON O‘GLI*

Kalit so‘zlar: Elektron hukumat, tasnifi, vazifasi, prinsplari.

Annotatsiya: Elektron hukumat — davlat organlarining jismoniy va yuridik shaxslarga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash yo‘li bilan davlat xizmatlari ko‘rsatishga doir faoliyatini, shuningdek idoralararo elektron hamkorlik qilishni ta‘minlashga qaratilgan tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimi.

Elektron hukumatni turlicha ta‘riflash mumkin. Keng ma‘noda, elektron hukumatning vazifalari va xizmatlar ko‘rsatishi hamda faoliyatini rivojlantirish uchun AKTni qo‘llash ko‘rinishida belgilanishi mumkin.

Kirish

Elektron hukumat – Barcha ham „ichki“, ham „tashqi“ aloqalar va jarayonlar majmuasi bo‘lib, tegishli axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan quvvatlanib va ta‘minlanib turadigan hukumat. Kommunikatsiya tarmoqlari (shu jumladan Internet) orqali axborotga ishlov berish, uni uzatish va tarqatishni elektron vositalari asosida davlat boshqaruvini tashkil qilishni, davlat hokimiyati organlarini barcha bo‘g‘inlari tomonidan fuqarolarning barcha toifalariga elektron vositalar bilan xizmatlar ko‘rsatish, o‘sha vositalar yordamida fuqarolarga davlat organlarining faoliyati haqida axborot berish. „Elektron hukumat“ tushunchasi 1990-yillarning boshida paydo bo‘lgan, lekin amaliyotga so‘nggi yillardan boshlab tatbiq qilina boshladi. Elektron hukumatni ishlab chiqish bilan

birinchi AQSh va Angliya hamda Italiya, Norvegiya, Singapur, Avstraliya va ayrim boshqa davlatlar (Fransiya, Germaniya, Katar, BAA va hokazo)

shugʻullandilar. Elektron hukumatning uch asosiy rivojlanishi tizimi ajratiladi:- hukumat- aholi (G2C);- hukumat – biznes (G2B);- hukumat – hukumat (G2 G). Oʻzbekistonda ham elektron hukumat barpo qilish ishlari boshlab yuborilgan. Jahon tajribasiga mavjud amaliyotga koʻra, u ikki oʻzaro bogʻlangan, lekin funksional jihatdan mustaqil qismlardan, Hukumat Intranetidan va tashqi infratuzilmadan tarkib topgan. Hukumat Intraneti axborot tizimining ichki infratuzilmasini qamrab oladi, u davlat tuzilmalari tomonidan davlat korporativ vazifalarini amalga oshirishdagi oʻzaro munosabatlarda foydalaniladi. Tashqi infratuzilma, davlatni fuqarolar (G2C) va tashkilotlar (G2B) bilan oʻzaro ishlashini taʼminlaydigan ommaviy axborot infratuzilmasini qamrab oladi.

Shuningdek, elektron hukumatni — davlat oganlari koʻrsatayotgan xizmatlarning, ochiqligi, shaffofligi, shuningdek, samaradorligi va sifatini oshirish maqsadida raqamli texnologiyalardan foydalanish usuli deb tushunish ham oʻrinlidir. Bundan tashqari, elektron hukumatni AKTni qoʻllagan holda davlat organlarining yanada samarali faoliyat koʻrsatishi hamda fuqarolar va tadbirkorlik subʼektlariga sifatli xizmatlar koʻrsatish tizimi deb taʼriflash mumkin.

E-xizmatlarning yana bir muhim jihati shundaki, ular davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini taʼminlash barobarida nafaqat shu tashkilotning, balki butun mamlakatning umumiy imijini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Bir soʻz bilan aytganda, elektron hukumat atamalarini quyidagi toʻrtta asosiy qismlar orqali umumlashtirsa boʻladi. AKT dan foydalanish (kompyutertarmoqlari, internet, faks va telefon);

Hukumat faoliyatini qoʻllab-quvvatlash (axborot bilan taʼminlash, xizmatlar, mahsulotlar, maʼmuriy boshqaruv);Fuqarolar bilan hukumat munosabatlarini rivojlantirish (yangi aloqa kanallarini yaratish, siyosiy yoki maʼmuriy jarayonlarga fuqarolarni targʻibot va tashviqotlar orqali jalb qilish); Belgilangan strategiyalarga mos ravishda ishtirokchilarning tegishli jarayonlarda qatnashish faolligini belgilash.

Elektron hukumatning asosiy vazifalari

Elektron hukumatning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- davlat organlari faoliyatining samaradorligini, tezkorligini va shaffofligini taʼminlash, ularning masʼuliyatini va ijro intizomini kuchaytirish, aholi va tadbirkorlik subʼektlari bilan axborot almashishni taʼminlashning qoʻshimcha mexanizmlarini yaratish;

- ariza beruvchilar uchun mamlakatning butun hududida davlat organlari bilan oʻzaro munosabatlarni elektron hukumat doirasida amalga oshirish boʻyicha imkoniyatlar yaratish;

- oʻz zimmasiga yuklatilgan vazifalar doirasida davlat organlarining maʼlumotlar bazalarini, Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalini va Elektron davlat xizmatlarining yagona reestrini shakllantirish;

- aholi va tadbirkorlik subʼektlari bilan oʻzaro munosabatlarni amalga oshirishda elektron hujjat aylanishi, davlat organlarining oʻzaro hamkorligi va ularning maʼlumotlar bazalari oʻrtasida axborot almashinuvi mexanizmlarini shakllantirish hisobiga davlat boshqaruvi tizimida «bir darcha» prinsipini joriy etish;

- tadbirkorlik subʼektlarini elektron hujjat aylanishidan foydalanishga, shu jumladan statistika hisobotini taqdim etish, bojxona rasmiylashtiruvi, litsenziyalar, ruxsatnomalar, sertifikatlar berish jarayonlarida, shuningdek davlat

organlaridan axborot olish jarayonlarida elektron hujjat aylanishidan foydalanishga o'tkazish;

- tadbirkorlik sub'ektlarining elektron tijorat, Internet jahon axborot tarmog'i orqali mahsulotni sotish va xaridlarni amalga oshirish tizimlaridan foydalanishini, shuningdek kommunal xizmatlarni hisobga olishning, nazorat qilishning va ular uchun haq to'lashning avtomatlashtirilgan tizimlarini joriy etishni kengaytirish;

- naqd bo'lmagan elektron to'lovlar, davlat xaridlarini amalga oshirish, masofadan foydalanish tizimlarini va bank-moliya sohasidagi faoliyatning boshqa elektron shakllarini rivojlantirish.

Elektron hukumatning asosiy prinsiplari.

Elektron hukumatning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

- davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligi;
- elektron davlat xizmatlaridan ariza beruvchilarning teng ravishda foydalanishi;
- «bir darcha» prinsipi bo'yicha elektron davlat xizmatlari ko'rsatish;
- davlat organlarining hujjatlarini birxillashtirish;
- elektron hukumatning yagona identifikatorlaridan foydalanish;
- elektron davlat xizmatlari ko'rsatish tartibini muntazam takomillashtirib borish;
- axborot xavfsizligini ta'minlash.

Davlat organlarining elektron hukumat sohasidagi faoliyati qonun hujjatlariga muvofiq ochiq va shaffof tarzda amalga oshiriladi.

Ariza beruvchilarga elektron davlat xizmatlari ko'rsatish tartibi to'g'risidagi axborot ommabop va ochiqdir hamda u elektron davlat xizmatlari ko'rsatuvchi davlat organlarining rasmiy veb-saytlarida e'lon qilinadi.

Elektron davlat xizmatlari ko'rsatuvchi davlat organlari ariza beruvchi so'rovining ko'rib chiqilishi holati va xizmatlar ko'rsatilishi natijalari to'g'risidagi axborotni tegishli xabarlarni elektron shaklda yuborish yo'li bilan uning talabiga ko'ra taqdim etadi.

Elektron hukumat imkoniyatlarini amalga oshirish maqsadida ko'pgina davlatlar elektron hukumatni rivojlantirishni o'zlarining siyosiy rejalariga kiritmoqdalar. Jahon tajribasidan ma'lumki, dastlabki e'tibor AKTdan foydalanish orqali davlat ishlari samaradorligini oshirishga qaratilgan edi. Shu bilan birga, elektron hukumat xizmatlariga davlat tomonidan cheklangan investitsiyalar ta'siri natijasida, 2000 yilning o'rtalarida fuqarolarga yo'naltirilgan yondashuvlar o'zgarib boshladi.

Ushbu harakatlar natijasida hukumat xizmatlarini yetkazib berish jarayonida fuqarolarning davlat xizmatlariga turli ehtiyojlarining mosligini ta'minlash birinchi o'ringa qo'yilganligi orqali sezilarli o'zgarishlarga erishildi.

Bugungi kunda elektron hukumat nafaqat davlat sektori vazifalarini va jarayonlarini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash uchun bir muhim vosita, balki hukumatni o'zgartirishga va xizmat ishlab chiqish va yetkazib berish uchun yangi yondashuvlarni yaratishda asosiy omil hisoblanmoqda.

Umuman olganda, onlayn xizmatlarning ko'payishi, ushbu xizmatlardan yanada kengroq foydalanish, o'z navbatida elektron hukumat tizimining ta'siri katta ekanligidan dalolat beradi.

Shunday qilib, elektron hukumat, hukumat shaffofligi va ichki samaradorlikka bevosita ta'sir etib, barqaror ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun elektron fuqarolar va elektron biznes ishtirokchilarining muhim ommasi shakllanishini talab qiladi.

Elektron hukumat xizmatlari foydalanuvchilarining muhim ommasining ko'payishi, ana'naviy xizmat ko'rsatish usulidan voz kechib, elektron hukumat xizmati ko'rsatish usuliga o'tib ketishlari talab etiladi.

Elektron hukumat tizimini joriy etish, uni ishlatishda aholining aksariyat talab-ehtiyojlarini qondira olsa, ular tomonidan qo'llab-quvvatlanish imkoniyatlari bo'lsagina ushbu yangi tizim muvaffaqiyatga erisha oladi.

Aholining ushbu tizim haqidagi bilimi yetarli bo'lgandagina ularning ma'lum bir ehtiyojlari qondirilishi mumkin. Bu jarayonda davlat xizmatlari tezda va sifatli ko'rsatila boshlanadi. Fuqaro va tadbirkorlarning e-hukumat

xizmatlaridan foydalanishga bo‘lgan qiziqishlari yoki motivatsiyalarini oshirish uchun aktual, oson olish mumkin bo‘lgan raqamli kontent xizmatlarini taqdim etish lozim.

Bulardan tashqari aholining elektron davlat xizmatlariga bo‘lgan ishonchini oshirish muhimdir. Ana shu maqsadda tegishli ma’lumotlarni ximoyalash va ularning konfidensialligini ta’minlashni nazarda tutish kerak.

Xususan, elektron hukumat xizmatlaridan foydalanish talablari va qo‘llab-quvvatlash darajasini oshirishda quyidagi ishlar amalga oshirilishi lozim:

– Ko‘p kanalli yagona oyna umumiy xizmatlarini yetkazib berish infratuzilmasini, avtonom ravishda jamoaga xizmat ko‘rsatish markazi va joylari, jumladan telemarkazlar, murojaatlarni qayta ishlash markazlari, veb va mobil portallarni ishlab chiqish;

– AKT ishtirok etgan operatsiyalarni va raqamli muhitdagi barcha o‘zaro munosabatlarga aholi tomonidan ishonch bildirishga yo‘naltirilgan choralarni amalga oshirish;

– Belgilangan talablarni qoniqtiradigan, qulay kontent va xizmatlar, shu jumladan tegishli dasturlarni ishlab chiqaruvchilarni moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish;

– Elektron xizmatlarning mavjudi mkoniyatlarini yanada kengaytirish va takomillashtirishga qaratilgan dasturlarni amalga oshirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1."Axborot-Kommunikatsiya texnologiyalari Qishloq xo'jaligida"- Toshkent,2022

Axborot Komunikatsiya Texnologiyalari-Toshkent,2017

2. O.Abduraxmonov "Development of a structure for implementation of parallel algorithmes based on cubic splines in a multiple nuclear processor" International Journal of Engineering and Information Systems //Vol. 5,Issue 5.,Pages: 63-66,2021 y.

3.O.Abduraxmonov "Ko‘p yadroli protsessorda kubik bazisli splaynlar asosida parallel algoritmlarni amalga oshirish tuzilmasini ishlab chiqish" Academic

Research In Educational Sciences Scientific Journal // Vol.2,Issue3.,Pages: 628-633,2021 y.

4.O.Abduraxmonov “Some methods of signals digital operation” International journal for advanced research in science & technology // Vol.10,Issue 06.,Pages: 1-4, 2020 y.

5.Abduraxmonov Odiljon Qobulovich: Pandemiya sharoitida “Axborot-kommunikatsion texnologiyalari”dan foydalanib,elektron ta’lim shakliga o‘tishning o‘ziga xos xususiyatlari. “International scientific-online conference on innovation in the modern education system.Washington University in St.Louis.

6.Usmanova Mavluda Soyibjon qizi,Karimov Otabek Raximovich,Mamatov Shohruxbek Muhammadjon o‘g‘li “OLIV TA’LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYARDAN FOYDALANISHNING ILMIY METODIK ASOSLARI” “XALQ TA’LIMI XODIMLARINI “UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH”GA MOSLASHISH JARAYONINING IJTIMOIV-PEDAGOGIK MUAMMOLARI” MAVZUSIDAGI ILMIYAMALIY ANJUMANI 2022-yil 31-oktyabr.

7.Usmonova Mavludaxon Soyibjon qizi “TA’LIM MUASSASALARIDA ELEKTRON O‘QUV ADABIYOTLARIDAN FOYDALANISH” INTEGRATSIYALASHGAN TA’LIM VA TADQIQOTLAR JURNALI JOURNAL OF INTEGRATED EDUCATION AND RESEARCH MAY 2023

8.Усмонова Мавлудахон Сойибжон қизи, Каримов Отабек Рахимович, Маматов Шохрухбек Муҳаммаджон ўғли “ИҚТИСОДИЁТДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ” «Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya 2022

9.Usmonova Mavludaxon Soyibjon qizi “"Library of Programming Languages Python"Easy Delivery Methods Using Modern Information Communication Tools” European Journal of Pedagogical Initiatives and Educational Practices ISSN (E): 2938-3625 Volume 1, Issue 1, April, 2023

10.Usmonova Mavludakhon “Operating Principles and Applications of Blockchain Technology” European Journal of Pedagogical Initiatives and Educational Practices ISSN (E): 2938-3625 Volume 1, Issue 9, December, 2023